

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

Barnevern; omsorgsovertakelse, nekting av samvær mv.

Dette er en norsk oversettelse av Den Europeiske Menneskerettighetsdomstols dom av 7. august 1996. Dommen foreligger i offisiell versjon bare på engelsk og fransk. Den norske oversettelsen er søkt lagt så nær opp til den offisielle teksten som mulig. I originalteksten er imidlertid benyttet ord og begreper som i noen sammenhenger kan åpne for alternative oversettelser. Dette igjen kan åpne for tolkningsnyanser. Den norske oversettelsen må derfor ses i sammenheng med den engelske eller franske teksten.

Norsk oversettelse ved Barne- og familiedepartementet, oktober 1996.

Sammendrag¹

Dom avsagt av en av Domstolens avdelinger

Norge – overtakelse av omsorg for datter, nektelse av å oppheve omsorgsvedtaket, fratakelse av morens foreldreansvar og rett til samvær (barnevernloven av 1953)

I. Konvensjonens artikkel 8

A. Om det hadde funnet sted et inngrep

De påklagede tiltakene representerte klart inngrep i klagerens rett til respekt for sitt familieliv med datteren.

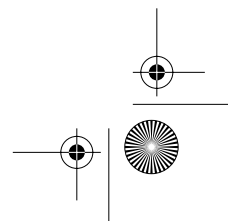
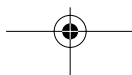
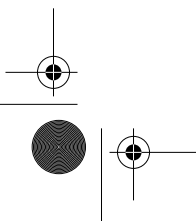
B. Om inngrepet var berettiget

1. «I samsvar med loven»

Tiltaket hadde grunnlag i hjemlandets rett – klagerens påstand for Kommissjonen om at vedkommende lov ikke var forutsigbar ble ikke forfulgt for Domstolen.

2. Lovfestet formål

1 Sammendraget, som er foretatt av justissekretariatet, er ikke bindende for Domstolen.

Velferdsrett III

Lovfestede formål lagt til grunn: datterens «helse» og «rettigheter og friheter».

3. «Nødvendig i et demokratisk samfunn»

De kompetente nasjonale myndigheter har et bredt skjønnsmessig spillerom når de skal avgjøre om det er nødvendig å overta omsorgen for et barn – imidlertid må det foretas en strengere vurdering både av eventuelle ytterligere pålegg, som innskrenkning i foreldreansvaret og rett til samvær med barnet pålagt av vedkommende myndigheter, og av eventuelle rettslige sikkerhetsforanstaltninger som tar sikte på effektiv beskyttelse av foreldres og barns rett til respekt for sitt familieliv.

a) Beslutningsprosessen

Det er intet som tyder på at beslutningsprosessen som førte til helse- og sosialstyrets vedtak om de påklagede tiltakene var utilbørlig eller ikke trakk inn klageren i tilstrekkelig grad til at hun fikk den nødvendige beskyttelse for sine rettigheter.

b) Hensiktsmessigheten av de påklagede tiltakene

i) Vedtaket om omsorgsovertakelse og nektelsen av å oppheve omsorgsvedtaket

Overtakelsen av omsorgen for klagerens datter og opprettholdelsen av omsorgsvedtaket det er tale om, var basert på grunnlag som ikke bare var relevante, men også tilstrekkelige når det gjelder artikkel 8 nr. 2 – de var støttet på omhyggelige og detaljerte vurderinger av sakkyndige oppnevnt av kompetente nasjonale myndigheter – da klarleggelse av faktum i første rekke er en sak for de disse myndigheter, setter ikke Domstolen sin vurdering opp mot deres når det gjelder den relative vekt som bør tillegges sakkyndige bevis fremlagt av hver av partene – de hadde handlet innenfor sitt skjønnsmessige spillerom.

Konklusjon: Ingen overtredelse (enstemmig).

ii) Fratakelsen av foreldreansvaret og retten til samvær med barnet

Tiltakene det er tale om var spesielt vidtrekkende ved at klageren fullstendig ble fratatt sitt familieliv med barnet og de var ikke i samsvar med målet om å gjenforene dem – slike tiltak kan bare anvendes i unntakstilfeller og kan bare rettfærdiggjøres hvis de er motivert av et altoverskyggende behov når det gjelder barnets interesser.

De hensyn som er påberopt for vedtaket om å frata klageren foreldreansvaret og retten til samvær i forhold til datteren var relevante etter det artikkel 8 nr. 2 krever.

Det er spørsmål om de også er tilstrekkelige – for det første hadde klageren i tidsrommet mellom fødselen og vedtaket saken gjelder, hatt samvær med sitt barn to ganger i uken på en måte som ikke synes å være åpen for kritikk.

For det annet hadde klagerens livsførsel på vedtakstidspunktet allerede endret seg noe til det bedre – det var snarere vanskelighetene man hadde opplevd ved iverksettelsen av omsorgsvedtaket vedrørende hennes sønn, som ga grunnlaget for myndighetenes syn om at klageren antagelig ikke ville samarbeide og at det var fare for at hun ville virke forstyrrende på omsorgen for datteren hvis hun ble gitt adgang til fosterhjemmet – det kan imidlertid ikke sies at disse vanskelighetene

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

og denne faren var av slik art og grad at den fritok myndighetene helt ut fra deres vanlige forpliktelse etter artikkel 8 til å ta skritt med sikte på gjenforening hvis moren skulle bli i stand til å gi sin datter en tilfredsstillende oppvekst.

Mot denne bakgrunn var vedtaket om å frata klageren rett til samvær og foreldresansvar ikke tilstrekkelig begrunnet etter det artikkel 8 nr. 2 krever, idet det ikke var godtgjort at tiltaket samsvarte med noe altoverskyggende behov vedrørende barnets interesser – myndighetene hadde derved overskredet sitt spillerom for skjønn.

Konklusjon: Overtredelse (åtte stemmer mot én).

II. Konvensjonens artikkel 6 nr 1

De kompetente nasjonale myndigheter var forpliktet etter artikkel 6 nr. 1 til å handle spesielt raskt.

I saksbehandlingen, som varte i til sammen ett år og ni måneder, inngikk en grundig undersøkelse av hensiktsmessigheten av de påklagede omsorgstiltakene på tre administrative nivåer og i byretten og så en kortfattet undersøkelse av Høyesterett – intet tydet på at noen av disse instanser enkeltvis hadde unnlatt å handle med den hurtighet som er påkrevet eller at varigheten av saksbehandlingen som et hele, hensyn tatt til vanskelighetsgraden i saken, gikk ut over rimelig tid.

Konklusjon: Ikke overtredelse (enstemmig).

III. Konvensjonens artikkel 13

Klage fremsatt for Kommissjonen ble ikke forfulgt for Domstolen.

Konklusjon: Ikke nødvendig å behandle spørsmålet (enstemmig).

IV. Konvensjonens artikkel 50

Saksomkostninger og utlegg: Ikke nødvendig å treffe beslutning (enstemmig).

Domstolens tidligere domspraksis som det er referert til

26.4.1979, *Sunday Times v. the United Kingdom* (no. 1); 8.7.1987, *W v. the United Kingdom*, 24.3.1988, *Olsson v. Sweden* (no. 1); 25.2.1992, *Margareta and Roger Andersson v. Sweden*; 27.11.1992, *Olsson v. Sweden* (no. 2); 23.9.1994, *Hokkanen v. Finland*; 24.2.1995, *McMichael v. the United Kingdom*

I sak Johansen mot den norske stat²

² *Justissekretærens anmerkninger:*

Saken har nummer 24/1995/530/616. Det første nummeret er sakens plassering på listen over saker som er henvist til Domstolen i angjeldende år (annet nummer). De to siste numrene viser sakens plassering på listen over saker som er henvist til Domstolen siden den ble opprettet og på listen over de tilsvarende opprinnelige klagenene til Kommissjonen.

Velferdsrett III

har Den europeiske menneskerettighetsdomstol som i samsvar med artikkel 43 i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon («konvensjonen») og de relevante bestemmelsene i reglementet for domstol B³, behandler saken i en avdeling bestående av følgende dommere:

Dommer R. Bernhardt, *formann*
Dommer R. Ryssdal
Dommer R. McDonald
Dommer I. Foighel
Dommer R. Pekkanen
Dommer A.N. Loizou
Dommer J.M. Morenilla
Dommer P. Kúris
Dommer U. Lóhmus

samt justissekretær H. Petzold og assisterende justissekretær P.J. Mahoney,

etter rådslagning for lukkede dører den 26. januar og 27. juni 1996 den sistnevnte dato avsagt følgende dom:

Saksbehandlingen

1. Saken ble henvist til Domstolen av Den europeiske menneskerettighetskommisjon («Kommissjonen») og av den norske stat henholdsvis 1. mars og 3. april, innenfor den frist på tre måneder som er fastsatt i konvensjonens artikkel 32 § 1 og artikkel 47. Den stammer opprinnelig fra en klage (nr. 17383/90) mot den norske stat innlevert til Kommissjonen i henhold til artikkel 25, av en norsk statsborger, Adele Johansen, den 10. oktober 1990. Kommissjonens anmodning og den norske stats begjæring henviser til artiklene 44 og 48, anmodningen også til erklæringen hvorved Norge anerkjente domstolens tvungne jurisdiksjon (artikkel 46). Hensikten med anmodningen og søknaden var å få en avgjørelse av hvorvidt sakens kjensgjerninger avdekket et brudd fra den innklagede stats side på dens forpliktelser etter konvensjonens artikler 6, 8 og 13.
2. Som svar på forespørselen fremsatt i henhold til regel 35 nr. 3 (d) i reglementet til domstol B, oppga klageren at hun ønsket å delta i forhandlingene og navnga den advokat som skulle representere henne (regel 31).
3. Avdelingen som skulle nedsettes omfattet ex officio, R. Ryssdal, den valgte dommer med norsk statsborgerskap (konvensjonens artikkel 43) og R. Bernhardt, domstolens viseformann (regel 21 nr. 4 (b)). Den 5. mai 1995 trakk dommer Bernhardt, i justissekretærens nærvær, lodd om navnene til de andre sju medlemmene, nemlig R. McDonald, I. Foighel, R. Pekkanen, A.N. Loizou, J.M. Morenilla, P. Kúris og U. Lóhmus (konvensjonens artikkel 43 in fine og regel 21 nr. 5).

3 Reglement for Domstol B, som trådte i kraft 2 oktober 1994, gjelder for alle saker som angår stater som er bundet av protokoll nr 9.

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

4. Som formann i avdelingen (regel 21 nr. 6), rådførte dommer Bernhardt seg, gjennom justissekretæren, med representanten for staten, klagerens advokat og Kommisjonens delegerte om hvordan forhandlingene skulle tilrettelegges, (regler 39 nr. 1 og 40). I henhold til pålegg gitt som følge av dette den 6. juni og 13. november 1995 mottok justissekretæren klagerens og statens innlegg den 13. og 20. november 1995. Den 20. desember meddelte Kommisjonens sekretær at delegaten ikke ønsket å gi noe skriftlig tilsvare.
5. På forskjellige datoer mellom 10. januar og 19. juni 1996 mottok justissekretæren ulike dokumenter fra staten og klageren, inklusive en nærmere redegjørelse for sistnevntes krav i henhold til artikkel 50.
6. Den 10. og 12. januar 1996 mottok justissekretæren en anmodning fra staten om at innleggene og vedleggene til dem ikke ble gjort tilgjengelig for offentligheten og at forhandlingene den 23. januar ble holdt for lukkede dører. Klageren og delegaten innga sine bemerkninger 16. og 17. januar. Den 19. og 22. januar godtok staten og klageren at forhandlingene ble ført for åpne dører, bl.a. forutsatt at visse personers identitet, inklusive klagerens datters, ikke ble offentliggjort.
7. I henhold til formannens beslutning, fant den muntlige forhandlingen sted i Menneskerettighetsbygningen i Strasbourg den 23. januar 1996 for åpne dører i tråd med vilkårene nevnt ovenfor. Domstolen hadde på forhånd holdt et forberedende møte.
Følgende personer fremsto for domstolen:
 - a) på vegne av staten
Assisterende regjeringsadvokat T. Stabell *representant*
Advokat F. Elgesem, Regjeringsadvokatembetet
Underdirektør T. Smith, Det kongelige barne- og familiedepartement
Rådgiver Kari Ofstad, Det kongelige barne- og familiedepartement *rådgivere*
 - b) på vegne av Kommisjonen
G.H. Thune *delegert*;
 - c) på vegne av klageren
Advokat S. Moland *prosessfullmektig*
Advokat K. Næss *rådgiver*
A. Salomonsen *assistent*Retten hørte innlegg fra G.H. Thune, advokat Moland og advokat Næss og assisterende regjeringsadvokat Stabell.
8. Den 26. juni 1996 besluttet formannen at statens innlegg, etter endringer, og klagerens innlegg skulle gjøres tilgjengelig for offentligheten, men at dette ikke skulle gjelde de vedleggene som hadde med den nasjonale saksbehandlingen (se punkt 6 ovenfor) å gjøre.

Velferdsrett III

Samme dag godkjente han også fremleggelse av klagerens brev av 16. og 22. januar 1996, med vedlegg, men nektet fremleggelse av brev og vedlegg mottatt 19. januar (regel 39 nr. 1, tredje underpunkt i reglementet for Domstol B).

Sakens faktum og relevant nasjonal rett**I. Sakens faktum****A. Bakgrunn**

9. Klageren, som er født i Laksevåg utenfor Bergen, dro hjemmefra da hun var 16 år gammel. I 1977, da hun var 17, ble hennes sønn C født og de ble avhengig av sosialhjelp. Fra 1980 var klageren samboer med en mann som mishandlet henne og C. Han ble i 1983 dømt for narkotikaovertridelser og tilbrakte to år i fengsel. Ved mange anledninger hjalp sosialkontoret klageren med oppfostringen av C, men det oppsto betydelige problemer så vel som gnisninger mellom representantene for det offentlige og klageren. I august begynte C å få behandling ved barnepsykiatrisk avdeling ved Haukeland Sykehus i Bergen. I januar 1989 ble han elev ved en skole spesielt tilpasset hans behov.

10. Den 14. november 1989 ble omsorgen for C, som da var 12 år gammel, foreløpig overtatt av det offentlige i medhold av § 11 i barnevernloven av 1953 (lov nr. 14 av 17. juli 1953 – «1953-loven», se punkt 33 nedenfor), da omstendighetene i saken avslørte at det var fare for hans helse og utvikling. Politiet bisto sosialkontoret med å iverksette vedtaket. Etter å ha tilbrakt tiden fra november 1989 til begynnelsen av januar 1990 på barnepsykiatrisk avdeling ved Haukeland Sykehus, ble C plassert i et barnehjem.

I henhold til en uttalelse av 10. januar 1990 av sjefslegen, Guri Rogge, og assisterende sjefslege Arne Hæggernes, hadde klagerens og Cs situasjon vært «ganske kaotisk» gjennom hele den tiden de hadde vært i kontakt med sykehuset. Når klageren stod overfor vanskeligheter, brøt hun av kontakten med systemet som var etablert for å hjelpe henne. Hennes livsstil hadde en ødeleggende virkning på C og det at han hadde byttet skole hadde skapt mye usikkerhet.

11. I midten av november 1989 forlot klageren, som da var gravid, Bergen og dro til Oslo. Den 23. november 1989 ble hun tatt inn på Oslo Krisesenter, en institusjon for kvinner som har vært utsatt for mishandling i hjemmet.

Den følgende dag gikk hun til en svangerskapskontroll på Markveien Legesenter i Oslo. Hun fortalte vedkommende lege at hun hadde tatt valium, vival og paralgin under svangerskapet og at hun nesten ikke hadde spist i løpet av de siste fjorten dagene. På grunn av graviditeten og helsetilstanden hennes ble hun henvist til Ullevål Sykehus i Oslo. Legene der anså hennes fysiske og psykiske helsetilstand som svært dårlig, men avstod fra å kontakte barnevernet fordi de var redde for at hun ville skade seg hvis de gjorde det.

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

B. Offentlige omsorgsvedtak vedrørende klagerens barn nummer to

12. Den 7. desember 1989 nedkom klageren med datteren S. I lys av klagerens vanskelige situasjon og problemene hun hadde med å ta seg av C, kontaktet man barnevernet i Røa i Oslo. På et møte 8. desember 1989 mellom klageren og hennes advokat og barnevernet, diskuterte man situasjonen for klageren og S.

Den 13. desember 1989 besluttet lederen for klient- og pasientutvalget i bydel 24, Røa, («utvalget») å overta omsorgen for S foreløpig etter § 11 i barnevernloven (se punkt 33 nedenfor) med den begrunnelse at klageren på grunn av sin fysiske og psykiske helsetilstand måtte anses som ute av stand til å ta vare på datteren. Lederen fant at barnet ville bli utsatt for fare hvis vedtaket ikke ble iverksatt omgående.

Før den ovennevnte beslutningen ble fattet hadde lederen tatt i betraktning vedtaket til barnevernet i Bergen om foreløpig overtagelse av omsorgen for klagerens sønn og at man der hadde til hensikt å gjøre det på varig basis, samt deres bekymring for spedbarnet, som de overveide å overta omsorgen for umiddelbart etter fødselen. Lederen tok også i betraktning opplysninger som var gitt av Markveien Legesenter, av Ullevål Sykehus og av dem som hadde vært til stede på møtet 8. desember 1989.

Klageren klaget ikke over dette foreløpige omsorgsvedtaket.

13. Den 19. desember 1989 ble S, i samsvar med det ovennevnte vedtaket, plassert i et kortvarig fosterhjem knyttet til Aline Spedbarnsenter. Klageren fikk besøke henne to ganger i uken på senteret. Hun protestert ikke mot denne samværsordningen, som ikke var basert på noe formelt vedtak.

14. Spørsmålet om omsorgsovertakelse ble tatt opp i utvalget den 29. desember 1989. Utvalget innhentet en sakkyndig uttalelse datert 13. februar 1990 fra psykolog Knut Rønbeck som inneholdt følgende konklusjon vedrørende klagerens evne til å ta vare på S:

«...I det ytre fremstår hun som en velordnet, vennlig og sjarmerende ung kvinne. I møte med henne kan det derfor i første omgang være vanskelig å forstå at barnevern, sosialapparat og det psykiatriske helsevern har hatt så store problemer med å få til samarbeid med henne til beste for sønnen hennes. Går man nøyere inn på henne, fremstår imidlertid et entydig bilde av en kvinne med store og uløste psykiske problemer som sterkt belaster hennes sosiale funksjon og hennes omsorgsevne. Problemene ytrer seg i form av angst og depresjon. Hun har siden tidlige ungdomsår sosialt fungert nokså marginalt. I mange år levde hun sammen med en mann som hun selv mener mishandlet både henne og sønnen, men uten å være i stand til å bryte ut av dette forholdet.

...

...På bakgrunn av [klagerens] historie som omsorgsgiver og på grunn av hennes manglende innsikt i/benektning av egen delaktighet for sine egne og barnets problemer, er jeg som sakkyndig i denne saken lei meg for at jeg vanskelig kan begrunne et positivt håp mht hennes fremtidige omsorgsevne, selv om hun utvilsomt er glad i barna og knyttet til dem. I tillegg til de momenter som er anført, må også tilføyes at mor i dag tenker seg en fremtid som alenemor i Oslo hvor hun mangler støtte fra et sosialt nettverk.

Velferdsrett III

Barnet det i denne saken er snakk om, er i en fase av livet hvor tilknytningen til forhåpentligvis stabile omsorgspersoner skal skje. At hun nå får anledning til å knytte seg til personer som hun gjennom oppveksten kan oppleve som stabile og trygge foreldre, er av avgjørende betydning for hennes personlighetsutvikling.»

15. Klageren begjærte en sakkyndig nummer to oppnevnt. Da barnevernet avsløt begjæringen, engasjerte hun selv en psykolog, Lise Valla, som fremla sin uttalelse den 17. april 1990. Den hadde følgende konklusjon:

«...Jeg kan ikke finne at det gis gode nok grunner til at man tar fra [klageren] omsorgen for sine to barn [C] og [S].

Etter mitt skjønn viser [klageren] ansvarlighet når det gjelder sine vurderinger av barnas oppvekst – og hun er også en person som kan ta lærdom av de feilene hun har gjort.

Det er imidlertid et faktum at [klageren] vil trenge noe praktisk hjelp i tiden fremover. Det er ønskelig at både hun og [C] går i terapi for å få bearbeidet det følelsesmessige etterslepet fra de vonde årene – og jeg vil finne det rimelig at det offentlige dekker dette. Videre bør man støtte [klageren] slik at hun vil bli i stand til å få en utdanning.

Den ovenstående uttalelsen var basert på tilgjengelige dokumenter og møter med klageren og hennes sønn.

16. I mellomtiden hadde barnevernet på Røa fortsatt sin behandling av saken. I sin rapport til utvalget av 30. mars 1990, som blant annet materiale var basert på samtaler med klageren, psykolog Rønbecks uttalelse og saksdokumentene hos barnevernet i Bergen og Oslo, uttalte barnevernet at hvis S skulle gjenforenes med sin mor, ville barnets psykiske helse bli utsatt for skade eller alvorlig fare og hun ville leve under forhold beskrevet i barnevernlovens § 16 a (se punkt 32 nedenfor). Uttalelsen tilrådde tvungen omsorgsovertakelse i medhold av lovens § 19, idet tiltaket var nødvendig i betraktning av klagerens manglende evne til å ta tilfredsstillende vare på datteren og at de forebyggende omsorgstiltakene som var truffet i medhold av lovens § 18 når det gjaldt sønnen C, ikke hadde virket (se punktene 33-34 nedenfor). I uttalelsen ble det videre tilrådd at S ble plassert i fosterhjem med sikte på adopsjon. Forskningsresultater i senere år har vist at det er uheldig for et barn å være hos fosterforeldre på lengre sikt istedenfor å bli adoptert: fosterforeldre kan når som helst si opp avtalen, eller foreldrene kan anlegge sak for å bli gjenforent med barnet. Fordelen med adopsjon er at den klarlegger situasjonen og skaper trygghet og stabilitet for barnet og adoptivforeldrene. Videre sies det i rapporten at for å sikre barnets utvikling og dets forhold til de personer som skal overta den varige omsorgen, vil det være hensiktsmessig å frata klageren hele foreldreansvaret i medhold av lovens § 20 (se punkt 35 nedenfor).

Når det gjelder spørsmålet om samvær, het det videre i rapporten:

«Mens piken har vært i beredskapshjem, har mor hatt samvær med piken 2 ganger i uken à 1 time. Etter at piken er overført til godkjent fosterhjem med tanke på adopsjon, anbefales samværssnekt og sperret adresse.

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

[Klageren] har tidligere forsøkt å rømme med sønnen sin for å unngå barnevernet, og hun sa heller ikke i fra til sosialkontor/barnevern da gutten rømte til henne fra barnehjemmet i Bergen i februar -90. En vurderer det derfor ikke som usannsynlig at hun vil gripe forstyrrende inn i fosterhjemmet, evt. også forsøke å ta piken med seg.

Det vurderes som viktig for dette barnet med ro og stabilitet i det nye miljøet piken plasseres i. Barnevernet vil derfor gå inn for å nekte mor kontakt med barnet og plassere barnet på sperret adresse.

Piken har i dag ingen tilknytning til moren, og det vil derfor ikke være nødvendig med noen nedtrapping av samværsordningen før piken overføres til fosterhjemmet.

17. Den 2. mai 1990 ble saken behandlet av utvalget, med byrettsdommer Inger Kristine Moksnes, Oslo byrett, som leder. Klageren, bistått av advokat, innkalte tre vitner og barnevernet innkalte ett. Forklaring ble opptatt av psykolog Knut Rønbeck, den oppnevnt sakkyndige, men ikke av psykolog Lise Valla, den sakkyndige klageren selv hadde engasjert. Da omkostningene forbundet med Vallas fremmøte ikke ble dekket av staten, kunne hun ikke møte under behandlingen.

En begjæring fra klagerens prosessfullmektig om å bli bistått av psykiater Reidar Larssen ble avslått av utvalget med den begrunnelse at klageren allerede var representert. Han fikk imidlertid anledning til å møte som vitne og etterpå være til stede under behandlingen uten talerett.

Uttalelsene fra psykolog Rønbeck og psykolog Valla og barnevernets uttalelse av 30. mars 1990 var fremlagt for utvalget.

På grunnlag av de opplysninger og bevis som var fremlagt vedtok utvalget 3. mai 1990 med fire stemmer mot to å overta omsorgen for S, å frata klageren foreldreansvaret (som som en følge av dette gikk over på barnevernet), å plassere S i fosterhjem med sikte på adopsjon, å nekte moren samvær fra og med barnets plassering i fosterhjemmet og å sperre sistnevntes adresse. I vedtaket uttalte utvalget:

«Etter de rapporter som er forelagt og det som er fremkommet i møtet, finner nemndas flertall, bestående av Ryberg, Clausen, Aasland og Moksness, at mor har små muligheter til å fungere tilfredsstillende som omsorgsperson for datteren. Flertallet legger vekt på at mor har vært eneforsørger og omsorgsperson for sønnen som ble født i 1977. Denne oppgaven har hun ikke klart, og barnevernet har tatt fra henne omsorgen for dette barnet. Mor har siden 1977 levd av overgangsstønad, og fra sønnen var 10 år, av sosialhjelp. Hun har bare vært i arbeid i kortere perioder. Hun har ikke bodd sammen med fedrene til sine to barn, men har hatt en samboer i flere år som har mishandlet både henne og sønnen, fysisk og psykisk. Han har vanket i narkotikamiljøet i Bergen hvor også hun har vært. Han sitter nå i fengsel og soner en dom for omsetning av narkotika. Selv har hun brukt narkotika og alkohol og har hatt rusproblemer. Det er uklart hvor stort dette problemet har vært, men nemnda antar at hun ikke har noe rusproblem for tiden. Det råder dog en viss usikkerhet med hensyn til om problemet er overvunnet på sikt.

Velferdsrett III

Mor sier nå at hun har brutt med sin tidligere samboer og sitt tidligere liv. Hun har flyttet til Oslo og synes nå å ha en annen plattform enn den hun hadde i Bergen. Hun har knyttet noen få sosiale kontakter, men det er situasjonsbestemte forbindelser som det ikke kan legges avgjørende vekt på. Hun har vage planer for fremtiden, selv om hun gir uttrykk for ønske om å skaffe seg en utdanning som hjelpepleier.

Nemndas flertall mener imidlertid at det avgjørende i saken må være at mor etter det den sakkyndige uttaler har store og uløste psykiske problemer som sterkt belaster hennes sosiale funksjon og hennes omsorgsevne. Til tross for at sønnen har hatt store psykiske problemer, har hun ikke vært i stand til å samarbeide med hjelpeapparatet og ikke forstått nødvendigheten av å sette hans behov foran sine egne. Hun har ikke klart å forstå at gutten trengte hjelp og har heller ikke vært villig til å ta imot hjelp. Nemndas flertall er redd for at denne holdningen kan føre til at heller ikke datterens behov vil bli tilfredsstilt hvis hun blir i morens omsorg. Etter flertallets mening vil datteren leve under slike forhold at vilkårene etter barnevernlovens § 16 a er oppfylt.

Det er prøvet en rekke tiltak i forbindelse med omsorgsovertakelsen av sønnen, og flertallet finner derfor at tiltak etter § 18 er nytteløse. Vilråene for overtakelse etter § 19 er således til stede. Flertallet finner også at vilråene etter barnevernlovens § 20 er til stede. Mor er ikke særlig motivert for behandling, og utsiktene til at forholdene skal endre seg er små. Flertallet finner derfor at barnet har best av å komme i fosterhjem med henblikk på adopsjon. Tiden fremover er grunnleggende år for barnet, hvor det er best at barnet er sikret at det ikke må flyttes. Det er av avgjørende betydning for piken at hun nå kan få tilknytning til stabile omsorgspersoner som hun kan oppleve som stabile og trygge foreldre i oppveksten.

Dette er av avgjørende betydning for hennes personlighetsutvikling. Hun bør derfor ikke utsettes for en oppsigelig fosterhjemskontrakt. Hun bør også ha få og nære omsorgspersoner å forholde seg til og bør derfor oppholde seg på sperret adresse, jfr barnevernlovens § 19, slik at mor ikke lenger får samværsrett med datteren når hun overføres til fosterhjemmet.»

18. Utvalgets mindretall fant at klagerens livssituasjon hadde bedret seg etter at hun flyttet fra Bergen til Oslo og at hun derfor burde gis anledning til å ta omsorgen for datteren mens hun oppholdt seg i en institusjon spesielt beregnet for slikt forhold.
19. Etter datteren ble født flyttet klageren til en leilighet i Oslo. I løpet av våren 1990 rømte sønnen C to ganger fra barnehjemmet i Bergen for å være hos henne i Oslo, og siste gang ga hun uttrykk for at hun ikke ville rette seg etter omsorgsvedtaket. Da C ikke ønsket å vende tilbake til Bergen og da klageren mente at barnevernet der ikke gjorde nok for å hjelpe ham, bestemte hun seg for å la C bli i Oslo. Hun klarte å få ham inn på en skole der og hun kontaktet en psykiater som støtte.
20. Den 20. april 1990 ble det besluttet å overta omsorgen for C på varig basis, men 19. juni ble omsorgsvedtaket opphevet, selv om hans omsorgssituasjon fortsatt ble ansett for å være skadelig for hans fysiske og psykiske utvikling, noe som stadig var en alvorlig bekymring for myndighetene. Konflikten mellom myndighetene på den ene side og klageren og hennes sønn på den annen side hadde gjort det umulig å iverksette omsorgsvedtaket uten at det ville være

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

enda mer skadelig for gutten. Vedtaket av 19. juni ble så stadfestet av fylkesmannen i Hordaland den 13. mars 1991. C har siden mai 1990 bodd hos klageren.

C. Klagerens klager over omsorgstiltakene når det gjelder S

21. Den 25. mai 1990 mottok klagerens advokat referatet fra utvalgets møte 2. mai 1990, som hadde ført til vedtaket av 3. mai 1990. Når det gjaldt omsorgsovertakelsen og fratakelsen av foreldreansvaret innga klageren den 28. mai 1990 en klage over vedtaket av 3. mai til fylkesmannen i Oslo og Akershus. For så vidt angikk begrensningene i samværsretten, ba hun fylkesmannen om å gi klagen oppsettende virkning. Hun hevdet at fortsatt samvær var avgjørende for at kontakten mellom henne og barnet ble bevart i påvente av klagens avgjørelse. Klageren sendte også en kopi av klagen til utvalget, som 28. juni 1990 vedtok å opprettholde vedtaket av 3. mai 1990 og henvise saken til fylkesmannen.

22. Den 31. juli 1990 besluttet fylkesmannen, under henvisning til forvaltningslovens § 42 (lov av 10. februar 1967), at klagen ikke skulle gis oppsettende virkning, med den begrunnelse at det ville være best for piken at vedtaket av 3. mai 1990 om avbrytelse av samværsretten ble iverksatt fra det øyeblikk barnet ble plassert i fosterhjemmet.

S ble plassert hos fosterforeldre den 30. mai 1990. Klageren har ikke hatt rett til samvær med eller sett datteren siden.

23. Klageren gikk videre med klagen over omsorgsvedtaket og fratakelsen av foreldreansvaret. Da hun fikk opplyst at klagen til fylkesmannen av 28. mai 1990 ville være til behandling i fra fire til fem måneder, anla hun sak for Oslo byrett. Hun begjærte utvalgets vedtak av 3. mai 1990 satt til side, idet hun blant annet hevdet at det var avgjørende at saken hennes ble behandlet raskt, ettersom hun var nektet rett til samvær med datteren. Den 24. oktober avviste Oslo byrett begjæringen, da den begjærte beslutning bare kunne treffes etter at fylkesmannen hadde truffet vedtak i saken. Den 17. januar 1991 forkastet lagmannsretten et kjæremål fra klageren med den begrunnelse at fylkesmannen i mellomtiden hadde avgjort saken (se punkt 24 nedenfor), slik at det ikke hadde noen hensikt å behandle kjæremålet. Et videre kjæremål til Høyesterett ble forkastet 7. mars 1991.

24. Den 9. november 1990 stadfestet fylkesmannen, etter at han hadde hatt et møte med klageren og hennes advokat, utvalgets vedtak vedrørende omsorg og foreldreansvar.

25. Den 13. november 1990 anla klageren sak for Oslo byrett mot Barne- og familiedepartementet etter kapittel 33 i tvistemålsloven (lov nr. 6 av 13. august 1915 – se punkt 38 nedenfor) med begjæring om opphevelse av omsorgsvedtaket og om at hun kunne gjenforenes med datteren. Subsidiært begjærte hun tilbakeføring av foreldreansvaret.

Den 20. desember 1990 innga det saksøkte departement tilsvaret.

Velferdsrett III

26. Etter å ha konferert med partene oppnevnte byretten den 1. februar 1991 to sakkyndige til å vurdere klagerens evne til å dra omsorg for sin datter og konsekvensene av en omgjørelse av omsorgsvedtaket og/eller en tilbakeføring av foreldreansvaret. De sakkyndige ble bedt om å fremlegge sine uttalelser innen 15. mars 1991, hvilket de gjorde.

Den 8. februar 1991 ble partene underrettet om at saken var berammet til 2. april 1991.

27. Hovedforhandling for byretten, som var satt med en spesielt oppnevnt dommer, Idar E. Pettersen, fant sted fra 2. til 5. april 1991. Etter at klageren representert ved sin prosessfullmektig, en representant for departementet, elleve vitner og de to oppnevnte sakkyndige hadde avgitt forklaring, stadfestet byretten i dom av 16. april 1991 omsorgsovertakelsen og fratakelsen av foreldreansvaret. I premissene heter det:

«Det rettslige utgangspunkt etter barnevernloven er at et barn skal vokse opp hos sine biologiske foreldre. Hensynet til barnet kan imidlertid tilsi at denne hovedregel må fraviktes, idet denne ikke kan strekkes så langt at barnet utsettes for skadevirkninger av betydning.

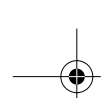
Ved overprøvelse av tvangsinngrep etter barnevernloven, er utgangspunktet at domstolene må bygge på forholdene slik de måtte foreligge på domstidspunktet. De mulige negative virkninger for barnet ved en tilbakeføring fra fosterforeldrene til de biologiske foreldre, vil da komme inn i vurderingen. Det må også legges til grunn at barnevernsnemnda og fylkesmann har lovlig adgang til å opprettholde et vedtak om å overta omsorgen for et barn, selv om de forhold som å til grunn for vedtaket senere har endret seg, slik at vilkårene for inngrep etter barnevernlovens bestemmelser ikke lenger er til stede.

Etter bevisførselen legger retten til grunn at de ytre betingelser er til stede for at klageren i dag kan gi datteren, født 7. desember 1989, forsvarlige oppvekstforhold. Det har i så måte skjedd en forbedring av situasjonen siden barnevernet overtok omsorgen for datteren. Hun synes nå å være fast etablert i Oslo sammen med far til sitt eldste barn, som hun også har boende hos seg. Det synes helt klart at klageren er svært engasjert i barnet som er tatt fra henne. Det kan neppe være noe tvil om at hennes intensjon ville være å legge forholdene til rette så langt hun makter det for på beste måte å ta vare på barnet, dersom det blir tilbakeført henne. Når de faktiske forholdene framstår slik, må retten foreta en vurdering av om det foreligger en reell fare for at barnet påføres skade ved tilbakeføring fra fosterforeldre til biologisk mor.

Vi har for oss et tilfelle hvor omsorgen blir fratatt moren kort tid etter fødselen. Mor har siden hatt svært liten kontakt med barnet, og for barnet framstår nå den biologiske mor som en fremmed.»

De sakkyndige for byretten er begge enige om at barnet vil komme i en krise ved en eventuell tilbakeføring. Psykolog Seltzer sier om dette i sin sakkyndige erklæring:

«Hun er i dag midt oppe i en selvstendighetsgjøringsfase, som er avhengig av trygge forhold og stabil følelsesmessig kontinuitet for at den skal forløpe uten komplikasjoner. På kort sikt kan det ikke være tvil om at barnet vil reagere med sorg og følelsesmessige virkninger dersom hun på nåværende tidspunkt skulle bli flyttet fra sitt foster-

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

hjem. På lengre sikt er det sannsynlig at hun, dersom hun blir flyttet i denne fasen av sin utvikling, vil bære med seg langt inn i senere liv, en opplevelse av utrygghet i forhold til andre personer, inkludert de som representerer de nære og kjære relasjonene.»

De sakkyndige fremhever at en tilbakeføring i dette tilfellet, innebærer særlig risiko. Dette fordi [barnet] allerede to ganger i sitt korte liv har opplevd å bli flyttet, først fra biologisk mor like etter fødselen, for så i sju måneders-alderen å bli flyttet fra [barnevernsenteret] til sine nåværende fosterforeldre. Hun er derfor særlig sårbar for nye omskiftninger.

Barnet lever nå under trygge og stimulerende forhold i sin fosterfamilie, og slik situasjonen framstår for retten, antas det at fosterforeldrene kan gi henne tryggere oppvekstvilkår enn de hun vil få hos sin biologiske mor. Etter rettens syn foreligger det i tillegg er reell fare for at mor ikke vil kunne klare å møte tilbakeføringssituasjon med barnet i krise på en adekvat ...måte. Mors forhistorie og tidligere kontakt med det offentlige hjelpeapparat indikerer at når hun i en slik presset og truet situasjon vil trenge støtte av hjelpeapparatet, vil hun forsvare seg med angst og aggressivitet. Det er særlig psykolog Reigstad som framhever dette. Han har under sin muntlige redegjørelse for retten holdt fast ved sin skriftlige sakkyndige erklæring, men har under sin muntlige framstilling kommet med en ytterligere utdypning av mors person. Han er av den oppfatning av at mor foretar en projektiv identifikasjon. I dette ligger at hun har en to-delt verden i venner og fiender, og at hun overfor dem som hun opplever som vennlige ovenfor henne, viser en trygg og god side av seg selv, mens hun overfor dem som hun opplever å være mot henne, reagerer hun med dyp mistillit, angst og aggresjon. Psykolog Reigstad mener at mor i en slik situasjon vil oppleve det offentlige hjelpeapparat som å være mot henne og vil møte det med tilsvarende negativ innstilling. Dette vil påføre barnet ytterligere påkjenninger og varig skade i form av en karaktersplittelse.

De sakkyndige vitner som har vært ført fra mors side, har alle hatt et svært godt inntrykk av henne. Dette gjelder lege Terje Torgersen, psykolog Lise Valla og psykiater Reidar Larsen. Et fellestrekk for disse er imidlertid at ingen av de nevnte har hatt et pasient/lege-forhold med [klageren]. De som har vært oppnevnt som sakkyndige for barnevernet og retten, psykolog Knut Rønbeck, psykolog Wenche Seltzer og psykolog Ståle Reigstad, opplever alle mor som mer sammensatt. Retten legger til grunn at de oppnevnte sakkyndige på bakgrunn av sitt mandat og kontakt med [klageren] og andre, har hatt den beste bakgrunnen for å vurdere henne som person. Retten har derfor betydelige motforestillinger mot å fravike [deres vurdering]. Retten har prøvet [vurderingen] mot det som ellers er framkommet i saken, og ikke minst mot lovens grunnsyn om når en tilbakeføring av omsorgen skal skje.

Etter rettens mening har de sakkyndige gjort et meget grundig arbeid. Konklusjonene er klare og framtrer som vel underbygget. Deres uttalelser stadfester og utdyper det helhetsinntrykk retten har fått av saken. Retten finner derfor

Velferdsrett III

etter en samlet vurdering å ville legge de sakkyndiges oppfatning til grunn for sin avgjørelse. Det foreligger intet i saksforholdet som etter rettens mening gir grunnlag for å fravike de sakkyndiges vurderinger.

På bakgrunn av det som er nevnt ovenfor, legger retten til grunn at S pga de reaksjoner som hun må forventes å utvikle på et miljøskifte, vil stille særlige store krav til mors omsorg for henne. Ut fra det man vet om mor i dag og hennes forhistorie, er det lite sannsynlig at hun uten friksjoner vil kunne samarbeide med samfunnets sosiale hjelpeapparat. Retten er derfor ut fra en samlet og konkret vurdering, kommet til at fylkesmannens og derigjennom barnevernsnemndas vedtak om omsorgsovertakelse, bør opprettholdes.

Det neste spørsmålet i saken er om vedtaket bør begrenses til å gjelde selve omsorgen og ikke også foreldreansvaret, jf barnevernlovens § 20. Retten vil her bemerke at det er på det rene at § 20 er gitt anvendelse med sikte på å åpne adgang til adopsjon. Fosterforeldrene ønsker å adoptere S, og etter de opplysninger som foreligger, regner retten med at adopsjon kan bli resultatet om vedtaket ikke begrenses til å gjelde kun omsorgen.

Retten legger til grunn at det for å kunne benytte barnevernlovens § 20, må kreves at dette er nødvendig for å sikre barnet en forsvarlig omsorgssituasjon. Hva som skal kreves vil avhenge av formålet med å frata foreldrene ansvaret og med situasjonen for øvrig. Er formålet å bortadoptere barnet, må det kreves meget tungtveiende hensyn. § 20 kan bare i særlige tilfeller brukes for å kunne gjennomføre en adopsjon. En betingelse må være at foreldrene ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg, og at dette vil være en varig situasjon. Når foreldreansvaret overtas i adopsjonsøyemed, er det spørsmålet om barnet og de biologiske foreldre definitivt bør avskjæres muligheten til å ha kontakt med hverandre med de muligheter for gjenforening som ligger i dette, som blir det sentrale.

Ett av de krav som etter rettens mening må være oppfylt for at foreldreansvaret skal kunne overtas i adopsjonsøyemed, er at det er åpenbart at barnet i overskuelig framtid ikke vil bli tilbakeført til foreldrene. I nærværende sak har begge de oppnevnte sakkyndige anbefalt for retten at fosterhjems plasseringen blir varig. En av [dem], psykolog Ståle Reigstad, sier om dette:

«Vurdering av spørsmålet om foreldreansvar og adopsjon:-

I vurderingen av dette spørsmålet i den foreliggende sak har vi – i tillegg til den generelle fordel det alltid er for barnet å bli adoptert i slike saker – konkrete og reelle grunner som taler for adopsjon.

Saksøkers problemer er etter mitt skjønn gamle av år og i tillegg godt innarbeidet i hennes totale karakterutforming. De kan dokumenteres tilbake til 1977 og de har vært relativt stabilt til stede i hele hennes voksne liv. Dette innebærer at det ikke er sannsynlig at hun vil overkomme dem i overskuelig fremtid og at situasjonen derfor har et visst permanent preg.

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

I tillegg kommer at det er overveiende sannsynlig at mors adgang til fosterhjemmet vil destruere hjemmets trygghet og gjøre det uegnet som fosterhjem for datteren. Dette må forstås på bakgrunn av det korstog mor det siste året har ført mot barnevernet, og at hun i klar tekst har sagt at hennes mål er å få datteren tilbake. Når hun tidligere også har gjemt unna sin sønn for barnevernet i Bergen og blitt støttet i dette av sine faglige rådgivere i Oslo, gir dette samlet liten grunn til optimisme mht hennes fremtidige samarbeid med fosterhjemmet.

Jeg er derfor kommet til at det beste for datteren vil være at fosterhjemmet gis adgang til å adoptere henne og at de derved også får foreldreansvaret overført til seg.

Konklusjon:

Med referanse til mandatet blir min konklusjon som følger:

A. Ved tilbakeføring av datteren til biologisk mor er det overhengende fare for at barnet ikke vil bli hentet opp fra sin separasjonskrise, noe som i så fall vil gi henne varige skader. Det er også saklig grunn til betydelig tvil på mors evne til å sikre datteren den nødvendige lege/psykologhjelp som barnet vil måtte trenge. Av disse grunner kan jeg ikke anbefale retten å tilbakeføre barnet til biologisk mor.

B. Jeg antar at hensikten med å la en biologisk mor beholde forelderretten over et fosterhjemsplassert barn, er å la henne få tilgang til hjemmet og delta i/eller avgjøre, viktige beslutninger i sitt barns liv. I dette tilfellet vil en slik adgang til hjemmet, eller bare en opphevelse av hjemmets sperrede adresse, destruere fosterforeldrenes trygghet og gjøre hjemmet uegnet som fosterhjem. Dette vil, både på kort og lang sikt, være til skade for barnet.

C. Etter mitt skjønn er den beste løsning, sett fra barnets synspunkt, at mor fratras foreldreansvaret og at fosterfamilien gis adgang til å adoptere henne. Dette sikrer barnet en stabil og god oppvekstsituasjon og knytter det reservasjonsløst til sin nye familie.»

Den andre sakkyndige, psykolog Wenche Seltzer, uttaler følgende om dette:

«Dersom barnet forblir i fosterhjemmet, og fosterforeldrene fortsetter som omsorgspersoner for [barnet], oppfatter jeg det som upraktisk og muligens kompliserende dersom en person utenom omsorgspersonene skulle sitte med foreldreansvaret. Jeg vurderer dette også ut fra at en full formell og daglig tilhørighet på ett sted vil være å foretrekke for barnet. I tillegg kan en ikke se bort fra at en delt ordning på omsorg og foreldreansvar kan skape usikkerhet og representere en potensiell kilde til konflikt mellom de voksne, med barnet i fokus. I enkelte tilfeller kan det også være vanskelig å forvalte den daglige omsorgen på tilfredsstillende vis dersom foreldreansvaret ligger hos en annen part. Dersom retten allikevel skulle beslutte å foreta en deling mellom daglig omsorg og foreldreansvar, betinger dette et godt samarbeid mellom partene, noe som en på nåværende tidspunkt ikke kan ta for gitt, i og med at fosterforeldrene og biologisk mor ikke har møtt hverandre. Jeg anbefaler at daglig omsorg og foreldreansvar samles hos den instans som har den daglige omsorgen for barnet.»

I sin muntlige redegjørelse for retten, har begge de sakkyndige gitt uttrykk for at deres standpunkt er blitt ytterligere forsterket etter det som er kommet fram under hovedforhandlingen.

Velferdsrett III

Når det gjelder spørsmålet om mor varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg, uttaler psykolog Reigstad at mor i dag og i overskuelig framtid ikke vil ha den nødvendige omsorgsevne for sin datter. Psykolog Rønbeck var av samme oppfatning da han avga sin rapport i forbindelse med barnevernssaken. Psykolog Seltzer på sin side, mener at mor nok i dag under gunstige og faste forhold er skikket til å ta seg av barnet, men at mors situasjon er usikker. Hun mener derfor at barnets beste tilsier at det blir hvor det er.

Retten har forstått de sakkyndige slik at det er åpenbart at mor varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg. Også når det gjelder spørsmålet om foreldreansvaret, finner retten å ville legge avgjørende vekt på de sakkyndiges syn. Retten er videre enig med de sakkyndige i at det foreligger en reell fare for konflikt mellom fosterforeldre og biologisk mor dersom [klageren] gis adgang til fosterhjemmet. Retten viser i den forbindelse til det som er sagt ovenfor om mors reaksjonsmønster. Det ligger i dette at sterke reelle grunner i tillegg taler for adopsjon. De spesielle hensyn som kan tenkes å tale mot adopsjon i nærværende sak, kan etter rettens mening ikke bli utslagsgivende. Retten vil her peke på at den biologiske mor for S er en for barnet fremmed person, idet hun etter det retten har fått opplyst, ikke har hatt særlig kontakt med moren. Etter en samlet og konkret vurdering er retten derfor kommet til at også vedtaket om overtakelse av foreldreansvaret bør opprettholdes.»

28. Den 28. mai 1991 anket klageren til Høyesterett. Departementet innga tilsvaret den 19. juni 1991. Den 23. august 1991 ble klageren bedt om å komme med ytterligere bemerkninger innen 6. september 1991, hvilket hun gjorde den 5. september 1991. Den 19. september nektet Høyesteretts Kjæremålsutvalg anken fremmet.

D. Senere utvikling

29. Våren 1991 flyttet klageren til Nørreballe i Danmark. Hun bor nå der sammen med Cs far. C bor nå nær København, hvor han arbeider. Klageren fødte den 14. november 1991 en datter nummer to. I følge de danske myndighetene har dette barnet utviklet seg bra. En sønn nummer to ble født i 1993. Klagerens datter S bor fortsatt hos sine fosterforeldre. Det er ennå ikke truffet noen beslutning om adopsjon.

Psykolog An-Magritt Aanonsen avga 30. januar 1994 en uttalelse som er positiv både når det gjelder klageren og fosterforeldrene, og som har som konklusjon:

- «1. Både mors og barnets situasjon i dag synes å være god. Mor lever i et etablert samboerskap med faren til tre av sine fire barn. Hun synes å gi tilfredsstillende omsorg til barna sine og mestrer sin daglige situasjon på en god måte og har håndtert de problemer som har oppstått uten spesielle hjelpetiltak. Barnet har en god primær tilknytning til sine fosterforeldre som gir henne gode oppvekstvilkår og som virker genuint glade i og engasjert i barnet.

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

2. Jeg har i de foregående avsnitt drøftet konsekvenser av opprettelse av en samværsordning. Ut fra barnets situasjon i dag er det ikke ønskelig å opprette en samværsordning nå uten at premissene for omsorgsplasseringen endres. For barnet er det ønskelig med størst mulig kontinuitet og stabilitet, noe som best ivaretas ved varig plassering hos nåværende omsorgspersoner.
3. Jeg har i det foregående også drøftet konsekvenser av opprettelse av besøksordning i forhold til barnets omsorgssposisjon og den betydning dette vil ha for barnets utvikling. Jeg har antydnet en type avtale som ville kunne inngås uten nødvendige konsekvenser for omsorgssituasjonen. Jeg vil avslutningsvis understreke at noe av det vi i dag vet om hva som er betydningsfullt for barnas utvikling er stabilitet, kontinuitet og omsorgspersoner som tar ansvar for og er glad i barnet og bekrefter barnet som person.

Det er i barnets interesse at omsorgspersonene er trygge på at det er de som tar avgjørelser om viktige hendelser i barnets liv. Dette bør det tas hensyn til dersom man oppretter en samværs- eller kontaktordning.»

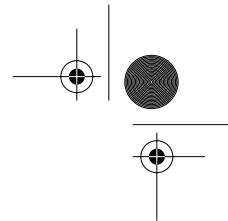
II. Relevant nasjonal rett

A. Barnevernloven av 1953

1. Tvungne omsorgstiltak

30. De offentlige omsorgstiltak det er tale om i denne sak var basert på bestemmelser i barnevernloven av 17. juli 1953 («1953-loven»), som ble erstattet av en ny lov 1. januar 1993 (se punktene 41-45 nedenfor).
31. Det underliggende prinsipp i 1953-loven, som gjaldt for denne saken, var at det generelt sett er best for barnet at dets biologiske foreldre har omsorgen for det. Hvis omsorgen for barnet var overtatt av andre, var den beste løsningen i prinsippet at de biologiske foreldrene fortsatt holdt kontakten med det og beholdt foreldreansvaret.
32. Etter 1953-lovens § 16 a) kunne det treffes vernetiltak hvis et barn levde under slike forhold at dets fysiske og psykiske helse ble utsatt for skade eller alvorlig fare. Det er fast rettspraksis (se Høyesteretts dom av 6. november 1986, Norsk Retstidende («Rt») 1986, side 1189, og dom av 21. januar 1987, Rt 1987, side 52) at slike tiltak kan treffes ikke bare når skade er inntruffet, men også når det er en klar fare for skade. Derfor innebar denne bestemmelsen at omsorgen for et barn kunne overtas umiddelbart etter fødselen.
33. Lovens § 18 hjemlet flere forebyggende tiltak, som tilsyn i hjemmet, økonomisk støtte, hjelp til opptak i barnehage eller skole, eller pleie og behandling.

Hvis slike tiltak ble ansett for å ha liten virkning eller hadde vist seg ikke å nytte og hvis barnet ville utsettes for fare hvis det fortsatt skulle leve under de rådende forhold i påvente av behandlingen av en omsorgssak, ga lovens § 11 helse- og sosialstyret, heretter kalt «styret», eller om nødvendig dets leder, myndighet til å beslutte foreløpig omsorgsovertakelse. Når et slikt midlertidig tiltak var truffet, måtte saken bringes inn for styret, ofte representert ved dets klient- og pasientutvalg. Forutsatt at betingelsene i § 16 var oppfylt, kunne

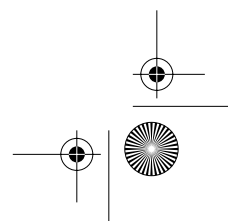
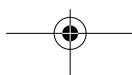
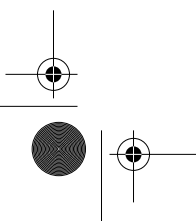
Velferdsrett III

styret eller utvalget vedta å overta omsorgen for barnet i medhold av lovens § 19. I praksis ble barnet vanligvis overført til et passende barnevernsenter eller til en fosterfamilie.

34. 1953-loven inneholdt ingen bestemmelser som uttrykkelig ga myndighetene hjemmel til å begrense foreldrenes rett til samvær med sitt barn når omsorgen for barnet var overtatt. Etter en autoritativ fortolkning av § 19 foretatt av Justisdepartementets lovavdeling, kunne imidlertid styret eller utvalget også avgjøre graden av foreldrenes samværsrett og hvorvidt fosterfamiliens adresse skulle skjules (se lovavdelingens uttalelser av 28. oktober 1964 og 14. mars 1966).
35. Når styret eller utvalget hadde vedtatt at omsorgen for et barn skulle overtas i samsvar med de ovennevnte reglene, kunne de i medhold av lovens § 20 også vedta å frata de biologiske foreldre foreldreansvaret. § 20 sa ikke noe om hvilke omstendigheter som måtte foreligge for at et slikt tiltak kunne treffes, men i følge Høyesteretts praksis ble det krevd tungtveiende grunner. Et vedtak om å frata de biologiske foreldrene deres foreldreansvar kunne ikke treffes med mindre de langsiktige følger av alternative ordninger ble vurdert (se høyesterettsdommene av 20. desember 1990, Rt 1990 side 1274, og 23. mai 1991, Rt 1991 side 557). Tiltak etter § 20 ble ofte truffet med sikte på adopsjon av fosterforeldrene. Adopsjon representerte et endelig brudd i de juridiske forbindelsene mellom barnet og dets biologiske foreldre.

Foreldreansvarsbegrepet, som er definert i kapittel 5 i barneloven (lov nr. 7 av 7. april 1981), inneholder to elementer: først en plikt til omsorg og omtanke og dernest en plikt og en rett til innenfor visse grenser å bestemme over barnet når det gjelder dets personlige forhold (§§ 30-33). Dette siste omfatter avgjørelser om hvor barnet skal bo, barnets alminnelige oppdragelse, barnets religiøse og verdslige utdannelse, medisinsk behandling og tannlegebehandling, samtykke til ekteskap, adopsjon og inngåelse av arbeidsavtaler (Lucy Smith og Peter Lødrup i *Barn og foreldre*, fjerde utgave, Oslo 1993, sidene 67 og 71). I nærværende dom er forelderens rett til å bestemme i barnets personlig forhold kalt «foreldreansvar».

36. Tvangstiltak etter 1953-loven skulle oppheves når barnet ble 21 år gammelt eller når det ikke lenger var noen grunn til å opprettholde tiltakene (§ 48).
2. Administrative og rettslige klagemuligheter når det gjelder tvangstiltak i omsorgssaker
37. Avgjørelser av styret eller utvalget om overtakelse av omsorgen for et barn, om å frata foreldrene foreldreansvaret eller om å begrense samværsretten truffet i medhold av 1953-loven, kunne påklages til fylkesmannen av enhver som var berørt av tiltaket (lovens §§ 52 og 54). Pålegg når det gjaldt samværsretten kunne dessuten påklages til Barne- og familiedepartementet (1953-lovens § 53 nr 2).

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

38. Avgjørelser av fylkesmannen etter 1953-loven vedrørende omsorgsvedtak og fratakelse av foreldreansvar, men ikke når det gjaldt retten til samvær, kunne bringes inn for by- eller herredsrett etter spesielle regler fastsatt i tvistemålslovens kapittel 33. Retten var kompetent til å behandle alle sider av saken (§ 482).

Anke over dom i by- eller herredsretten gikk direkte til Høyesterett (§ 485). Dette var for å gi prioritet til den type saker som lovens kapittel 33 gjaldt, som det fremgår av lovens § 478, som bestemte at sakene skulle behandles raskt.

39. På den annen side var innbringelse for domstolene av avgjørelser av fylkesmannen som begrenset retten til samvær, undergitt de vanlige reglene i tvistemålslovens kapittel 30 og de alminnelige prinsippene om rettslig prøving av administrative avgjørelser. Domstolenes prøvingsadgang gjaldt ikke bare bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen, men også i noen grad utøvelsen av forvaltningsmessig skjønn (se nærmere dommen i E. mot Norge-saken av 29. august 1990, Series A no. 181-A, sidene 18-19, punktene 40-42).

40. Hvis en begjæring fra de biologiske foreldrene om opphevelse av omsorgsvedtaket ikke førte frem, kunne de ikke søke om ny behandling før det var gått ett år fra den tidligere avgjørelsen var blitt endelig (§ 54 i 1953-loven). Rett til ny behandling gjaldt imidlertid ikke hvis barnet i mellomtiden var blitt adoptert, da adopsjon innebar et definitivt brudd mellom barnet og dets biologiske foreldre.

B. Barnevernloven av 1992

41. Den 1. januar 1993 ble 1953-loven avløst av lov om barneverntjenester av 1992 (lov nr. 100 av 17. juli 1992 – «1992-loven»). Sammen med andre reformer innførte loven et nytt beslutende organ, fylkesnemnda for sosiale saker («fylkesnemnda»), som var opprettet i medhold av lov om sosiale tjenester (lov nr. 81 av 13. desember 1991). Hovedhensikten med denne endringen var å styrke foreldrenes og barnets rettsvern.

På samme måte som i 1953-loven understreker 1992-loven at «det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet (§ 4-1).

42. Selv om 1992-loven inneholder mer detaljerte bestemmelser, tilsvarer betingelsene for omsorgsovertakelse og fratakelse av foreldreansvar i hovedtrekkene dem som gjaldt etter 1953-loven. Høyesterettsavgjørelsene fra tiden før 1992-loven gjelder fortsatt.

43. Etter 1992-loven er spørsmålet om adopsjon av et omsorgsovertatt barn gjenstand for særskilt avgjørelse. Hvis foreldrene motsetter seg adopsjon, kan vedtak ikke treffes med mindre fylkesnemnda samtykker. Etter de mer detaljerte bestemmelsene i 1992-loven (§ 4-20 annet og tredje ledd) kan fylkesnemnda bare gi samtykke hvis foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg eller barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet. Dessuten må adopsjon være til beste for barnet, og adoptivsø-

Velferdsrett III

kerne må ha vært fosterforeldre for barnet og ha vist seg skikket til å oppdra barnet som sitt eget. I henhold til lovens forarbeider innebærer dette at samtykke til adopsjon ikke skal gis med mindre barnet har bodd i fosterhjemmet i noen tid.

44. I motsetning til 1953-loven har 1992-loven i § 4-19 første ledd en bestemmelse som går ut på at både barnet og foreldrene har rett til samvær hvis ikke fylkesnemnda bestemmer noe annet ut fra hensynet til barnets beste. Forarbeidene til den nye loven understreker betydningen av kontakt mellom barnet og dets foreldre.
45. Fylkesnemndas avgjørelser kan angripes ved domstolene etter de særlige bestemmelsene i tvistemålslovens kapittel 33 (§ 9-10 i sosialtjenesteloven). Ordningen med domstolskontroll av omsorgsvedtak er endret på to vesentlige punkter.

For det første forutsatte domstolskontroll med omsorgsvedtak og fratakelse av foreldreansvar etter 1953-loven en forutgående avgjørelse av fylkesmannen, mens en sak etter 1992-loven kan bringes direkte inn for byretten.

For det annet gjaldt ikke den særskilte ordningen etter kapittel 33 for innskrenkninger i samværsretten etter 1953-loven, mens dette nå er tilfellet når innskrenkningene er pålagt etter 1992-loven (§ 7-1).

Saksbehandlingen for kommisjonen

46. I klagen til Kommisjonen av 10. oktober 1990 (nr. 17383/90) hevdet Adele Johansen at det forelå overtredelse av hennes rett til respekt for sitt familieliv slik det er tilsikret i konvensjonens artikkel 8 som følge av pålegget om å overtakelse av omsorgen for datteren, fratakelsen av foreldreansvaret, avbrytelsen av retten til samvær med datteren, den alt for lange saksbehandlingstiden og at saksbehandlingen ikke hadde vært rettferdig. Hun påberopte seg også konvensjonens artikkel 6 (rett til rettferdig saksbehandling innen rimelig tid). Dessuten klaget hun over at hun i strid med artikkel 13 ikke var gitt et effektivt rettsmiddel vedrørende klagen etter konvensjonens artikkel 8.
47. Den 13. oktober 1993 erklærte Kommisjonen at klagen kunne tas opp til behandling. I sin rapport av 17. januar 1995 (artikkel 31), uttalte Kommisjonen at det ikke hadde funnet sted noen overtredelse av konvensjonens artikkel 8 med hensyn til omsorgsovertakelsen og opprettholdelsen av det omsorgsvedtaket saken gjelder (enstemmig), at det hadde funnet sted overtredelse av artikkel 8 når det gjelder vedtaket om å frata klageren hennes foreldreansvar og rett til samvær (med elleve stemmer mot to), at det ikke oppstod noe spesielt spørsmål verken etter artikkel 6 (med tolv stemmer mot en) eller artikkel 13 (enstemmig). Den fullstendige teksten til Kommisjonens uttalelse og de to delvis dissenterende uttalelsene rapporten inneholder er gjengitt i et vedlegg til nærværende dom⁴

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

Avsluttende innlegg til retten

48. Under rettsmøtet 23. januar 1996 ba staten, som den hadde gjort i sitt memorandum, Domstolen om å avsi dom for at det ikke hadde funnet sted noen overtredelse av konvensjonens artikkel 6 eller 8.
49. Ved samme anledning gjentok klageren sin begjæring til Domstolen som hun hadde fremsatt i sitt memorandum, om at dom ble avsagt for at det hadde funnet sted brudd på konvensjonens artikkel 6 og 8.

Den rettslige vurdering

I. Påstått overtredelse av konvensjonens artikkel 8

50. Klageren hevder at overtakelsen av omsorgen for hennes datter S, nektelsen av å oppheve omsorgen og fratakelsen av hennes foreldreansvar og rett til samvær med datteren representerte brudd på konvensjonens artikkel 8, som bestemmer:

- «1. Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.
2. Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.»

51. Staten bestrider den ovennevnte påstand. Kommisjonen fant at det ikke forelå overtredelse med hensyn til den offentlige omsorgsovertakelsen og nektelsen av å oppheve omsorgen, men at det forelå overtredelse med hensyn til frataskelsen av klagerens foreldreansvar og rett til samvær med datteren.

A. Forelå et inngrep i klagerens rett til respekt for sitt familieliv?

52. Domstolen minner om at foreldre og barns gjensidige glede av samværet med hverandre utgjør et fundamentalt element i familielivet og at nasjonale tiltak som hindrer slik glede representerer et inngrep i den rett som er beskyttet av artikkel 8 (se bl.a dommen i saken McMichael mot Storbritannia av 24. februar 1995, serie A nr. 307-B, side 55, pkt. 86). De påklagede tiltakene utgjorde, hvilket heller ikke er bestridt, klart et inngrep i klagerens krav på respekt for sitt familieliv slik det er sikret ved konvensjonens artikkel 8 nr. 1. Slikt inngrep representerer brudd på artikkelen med mindre det er «i samsvar med loven», skal tjene formål som er dekket av artikkel 8 nr. 2 og kan anses som en handling som «er nødvendig i et demokratisk samfunn».

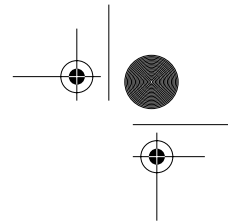
4 *Justissekretærens anmerkning.* Av praktiske grunner vil vedlegget bare foreligge til den trykte utgaven av dommen (i *Reports of Judgments and Decisions* – 1996), men en kopi av Kommisjonens rapport kan fås ved henvendelse til justissekretariatet.

Velferdsrett III

B. Var inngrepene berettiget?

1. «I samsvar med loven»
53. Det er for Kommisjonen, og med ett unntak for Domstolen, ikke bestridt at de påklagede tiltakene hadde grunnlag i landets rett og, i samme utstrekning, finner Domstolen at så var tilfellet.
54. Unntaket er en påstand fra klageren – i hennes skriftlige innlegg som behandlet nødvendigheten av inngrepet – om at betingelsen om risiko for skade i § 11 i barnevernloven av 1953 (se punktene 12 og 33 ovenfor) ikke var oppfylt når det gjelder den foreløpige overtakelsen av omsorgen for datteren.
55. Staten hevder at tiltaket var i overensstemmelse med norsk rett.
56. Domstolen ser ingen grunn til å betvile at den foreløpige overtakelsen av omsorgen for datteren hadde grunnlag i norsk lov; den bemerker at klageren, selv om hun kunne ha gjort det, ikke klaget over tiltaket, men bare angrep det senere vedtaket om omsorgsovertakelse på varig basis, et vedtak som ble opprettholdt av byretten som lovlig.
57. Klageren hevdet for Kommisjonen at da den relevante loven (se punktene 32-35 ovenfor) uttrykker seg i vage formuleringer, var virkningene uforutsigbare og den oppfylte dermed ikke ett av kriteriene som ligger i uttrykket «i samsvar med loven» (se for eksempel dommen i saken Margareta og Roger Andersson mot Sverige av 25. februar 1992, serie A nr. 226-A, side 25, pkt. 75).
58. Kommisjonen og staten var ikke enige. De fant at vedkommende lov var ganske vid i sin ordlyd, men at det var umulig å formulere rettsregler med absolutt presisjon på dette området. Da innføring av tiltak etter vedkommende lov i stor utstrekning er undergitt rettslig prøvelse, har man også et viktig vern mot vilkårlighet.
59. Klageren forfulgte ikke for Domstolen sin påstand om at den relevante internretten ikke var forutsigbar for så vidt angår formålene etter artikkel 8 nr. 2.-
 2. Formål som er dekket av artikkel 8 nr. 2
60. De som fremsto for Domstolen var enig i at den relevante internretten klart var ment å skulle beskytte barns interesser og at det ikke var noe som tydet på at den var anvendt for noe annet formål.
61. Domstolen finner det godtgjort at de bestridte tiltakene tok sikte på å beskytte «helsen» og «rettigheter og friheter» til klagerens datter og dermed forfulgte lovlige formål slik det kreves etter artikkel 8 nr. 2.
 3. «Nødvendig i et demokratisk samfunn»
62. Klageren bestrider at inngrepet i hennes rett til respekt for familielivet var «nødvendig». I denne sammenheng angriper hun flere sider ved de nasjonale avgjørelser, nemlig 1) beslutningsprosessen i helse- og sosialstyret (se pkt. 14-17 ovenfor), 2) hensiktsmessigheten av å overta omsorgen for datteren S og

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

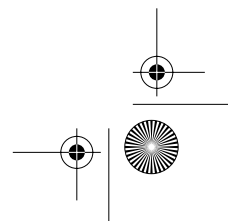
opprett holdelsen av omsorgsvedtaket, 3) hensiktsmessigheten av å frata henne hennes foreldreansvar og rett til samvær med datteren og 4) den tid hele saksbehandlingen hadde tatt.

63. Staten bestrider klagerens påstander. Kommisjonen var uenig på punktene 1 og 2, men delte klagerens syn når det gjaldt punkt 3, idet den tok i betraktning den tid saksbehandlingen hadde tatt.
64. Ved avgjørelsen av hvorvidt de påklagede tiltakene var «nødvendige i et demokratisk samfunn» vil Domstolen vurdere hvorvidt grunnene som ble fremført som begrunnelse for dem, i lys av saken som helhet, var relevante og tilstrekkelige i henhold til artikkel 8 nr. 2 (se blant annet dommen i saken Olsson mot Sverige (nr. 1) av 24. mars 1988, serie A nr. 130, side 32, pkt. 68).

Ved vurderingen vil Domstolen ta i betraktning at oppfatningen av i hvilken grad offentlige myndigheter bør gripe inn i omsorgen for barn varierer fra én kontraherende stat til en annen, avhengig av faktorer som tradisjoner knyttet til familiens rolle og til statlig inngripen i familiens forhold og hvilke ressurser som står til rådighet for offentlige tiltak på dette spesielle området. Vurderingen av hva som er til beste for barnet er under enhver omstendighet av avgjørende betydning. Videre må man ha i tankene at nasjonale myndigheter har fordel av direkte kontakt med alle berørte personer (se dommen i saken Olsson mot Sverige (nr. 2) av 27. november 1992, serie A nr. 250, sidene 35-36, pkt. 90), ofte nettopp på det stadium da omsorgstiltak vurderes eller umiddelbart etter at de er iverksatt. Det følger av disse hensynene at Domstolens oppgave ikke er å sette seg i de nasjonale myndigheters sted når det gjelder utøvelsen av deres ansvar for reguleringen av offentlig omsorg for barn og foreldreansvaret for barn som er tatt i det offentliges omsorg, men å vurdere i henhold til konvensjonen de vedtak som disse organer har gjort under utøvelsen av sin skjønnsmessige myndighet (se for eksempel dommen i saken Hokkanen mot Finland av 23. september 1994, serie A nr. 299-A, side 20, pkt. 55).

Det skjønnsmessige spillerom som må tilstås de kompetente nasjonale myndigheter vil variere i lys av arten av og alvorret i de interesser som står på spill (se dommen i saken Sunday Times mot Storbritannia (nr. 1) av 26. april 1979, serie A nr. 30, sidene 35-37, pkt. 59). Domstolen erkjenner således at myndighetene har et bredt skjønnsmessig spillerom ved bedømmelsen av nødvendigheten av å overta omsorgen for et barn. Det er imidlertid på sin plass med en nøyere vurdering både av eventuelle ytterligere pålegg, som innskrenkning i foreldreansvaret og rett til samvær med barnet pålagt av vedkommende myndigheter, og av eventuelle rettslige sikkerhetsforanstaltninger som tar sikte på effektiv beskyttelse av foreldres og barns rett til respekt for sitt familieliv. Slike ytterligere pålegg medfører fare for at familieforbindelsen mellom foreldrene og et ungt barn effektivt blir brutt.

Det er mot denne bakgrunn at Domstolen vil undersøke om tiltakene som innebærer et inngrep i klagerens utøvelse av sin rett til familieliv var «nødvendige».

Velferdsrett III

a) Beslutningsprosessen

65. Klageren klager over at saksbehandlingen i helse- og sosialstyret hadde vært utilstrekkelig. Ikke bare hadde myndighetene vært overrepresentert, men deres sakkyndige, psykolog Rønbeck, hadde under saksbehandlingen fått en bedre stilling enn psykologene som klageren ønsket skulle være til stede: psykolog Valla var ikke innkalt og psykiater Larssen ble ikke gitt anledning til å uttale seg for helse- og sosialstyret (se pkt. 17 ovenfor), i tillegg hadde forhandlingene pågått til langt på natt og dermed hatt en negativ innflytelse på klagerens mulighet til å presentere sine synspunkter på en fullt ut tilfredsstillende måte.
66. Domstolen bemerker at helse- og sosialstyret fattet sitt vedtak av 3. mai 1990 etter å ha hørt synspunktene til klageren og hennes advokat. Videre var psykolog Rønbeck oppnevnt med klagerens samtykke og det var først etter at han hadde avgitt sin uttalelse at hun ba om oppnevning av en annen psykolog, Lise Valla. Selv om sistnevnte ikke møtte direkte for helse- og sosialstyret, ble hennes uttalelse fremlagt for det (se pkt. 17 ovenfor).

Under omstendighetene er det intet som tyder på at beslutningsprosessen som førte til helse- og sosialstyrets vedtak om de påklagede tiltakene var utilbørlig eller ikke trakk inn klageren i tilstrekkelig grad til at hun fikk den nødvendige beskyttelse for sine rettigheter (jfr. dommen i saken W. mot Storbritannia av 8. juli 1987, serie A nr. 121, sidene 28-29, punktene 64-65) og den ovennevnte McMichael-dommen, sidene 55 og 57, punktene 87 og 92). I tillegg skal det bemerkes at før klagerens klager ble avgjort, lot fylkesmannen og byretten klageren og hennes advokat uttale seg (se punktene 24 og 27 ovenfor). Domstolen er derfor enig med staten og Kommisjonen i at saksbehandlingen ikke innebar brudd på artikkel 8.

b) Hensiktsmessigheten av de påklagede tiltakene

i) *Vedtaket om omsorgsovertakelse og nektelsen av å oppheve omsorgen*

67. Når det gjelder vedtaket om omsorgsovertakelse, hevder klageren at helse- og sosialstyrets flertall uriktig hadde lagt psykolog Rønbecks vurdering til grunn (se punktene 14 og 17 ovenfor). Når han konkluderte med at hun ikke var i stand til å påta seg omsorgen for sin datter, hadde han lagt for stor vekt på betydningen av hennes vanskelige fortid i Bergen. Mindretallet hadde riktig basert sin oppfatning på vurderingen til psykolog Valla, som i lys av forbedringen i klagerens situasjon etter at hun flyttet til Oslo hadde funnet henne skikket som omsorgsperson, noe som også ble bekreftet av senere uttalelser fra to andre psykologer, psykolog Setser og psykolog Aanonsen (se punktene 18, 27 og 29 ovenfor). Til og med byretten hadde funnet henne skikket ved prøvingen av saken (se punkt 27 ovenfor).

Ifølge klageren kunne enhver usikkerhet om hennes evne til å ha omsorgen for sin datter blitt redusert hvis man hadde benyttet seg av forebyggende omsorgs-tiltak. Myndighetene kunne for eksempel ha imøtekommet klagerens anmodning om plass i en mor-og barninstitusjon, noe som ville gjort det mulig for

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

henne å bevisе at hun var i stand til å påta seg omsorg mens hun var under overvåking av barnevernsmyndighetene. Enhver mangel på samarbeid mellom henne og barnevernsmyndighetene i Bergen var forårsaket av hennes ekstremt vanskelige situasjon mens hun var bosatt der og innebar ikke at hun ikke ville samarbeide med myndighetene i Oslo, tvert i mot hadde hun uttalt sin vilje til å gjøre det.

68. Også fylkesmannen hadde etter klagerens syn lagt for stor vekt på hennes fortid i Bergen og for liten på bedringen i hennes evne til å gi omsorg etter flyttingen til Oslo da han avviste klagen over omsorgsvedtaket.
69. Hun hevder videre at byrettens avgjørelse har den uønskede konsekvens at et nyfødt barn plassert i fosterhjem aldri vil bli gjenforent med hans eller hennes biologiske forelder selv om sistnevnte, som her, blir ansett skikket til å påta seg omsorgen. Ettersom omsorgstiltak i prinsippet skal være foreløpige i sin karakter, skulle myndighetene i stedet ha søkt gradvis å bringe barnet tilbake til klageren.
70. Staten og Kommisjonen var av den oppfatning at både vedtaket om omsorgsovertakelse og opprettholdelsen av omsorgsvedtaket var «nødvendig» slik det kreves etter artikkel 8 nr. 2 i konvensjonen.
71. Domstolen bemerker at avgjørelsen til helse- og sosialstyrets leder den 13. desember 1989, om foreløpig overføring av omsorgen for klagerens datter S, ble tatt på grunnlag av at klageren, i lys av sin fysiske og mentale tilstand på det tidspunkt, ble ansett som ute av stand til å gi datteren tilfredsstillende omsorg, og datteren ville derfor komme i fare dersom hun fortsatt skulle være hos klageren. Lederen tok i betraktning ikke bare uttalelser fra tjenestemenn i helsevesenet i Oslo, men også til uttalelser fra barnevernsmyndighetene i Bergen, som etter flere års bekymring for klagerens sønn C midlertidig hadde overtatt omsorgen for ham og hadde overveid et slikt tiltak også når det gjaldt datteren S umiddelbart etter fødselen (se punkt 12 ovenfor).

Videre la helse- og sosialstyret da det vedtok å overta omsorgen for S på permanent basis, avgjørende vekt på psykolog Rønbecks vurdering om at klageren led av alvorlige psykiske problemer som svekket hennes sosiale evner og hennes evne til å ta vare på barn. Det fant at hvis S skulle bli hos klageren, var det sannsynlig at barnet ville leve under forhold som ville skade hennes fysiske og mentale helse. Klageren, som ikke forstod sønnen Cs behov for omsorg, hadde motsatt seg forsøk fra myndighetenes side på å bistå henne i den forbindelse. Når forebyggende omsorgstiltak når det gjaldt hennes sønn ikke hadde virket, viste det at denne type tiltak også ville være uten virkning for hennes datter. Det var liten grunn til å tro at klageren ville være motivert til å akseptere behandling. Barnet var på et stadium av sin utvikling der det var avgjørende at hun ble knyttet til stabile og trygge personer uten å være redd for at hun skulle bli flyttet. Under disse omstendighetene fant helse- og sosialstyret at det var best for henne at omsorgen ble overtatt av barnevernet (se punkt 14 og 17 ovenfor).

Velferdsrett III

Videre var fylkesmannens vedtak av 9. november 1990, som opprettholdt helse- og sosialstyrets vedtak om omsorgsovertakelse for S, i det vesentlige basert på de samme grunnene (se punkt 24 ovenfor).

72. I sin avgjørelse av 16. april 1991 fant byretten at de ytre betingelser var bedret så langt at klageren var i stand til å gi S en tilfredsstillende oppvekst, men den kom allikevel til at tiltakene skulle forbli i kraft. Den fant at siden omsorgen for S var overtatt like etter fødselen, siden hun hadde hatt svært liten kontakt med moren og siden hun allerede var flyttet to ganger, ville tilbakeføring til moren medføre en særskilt fare for hennes utvikling. Da barnet var midt i en fase av utviklingen av personlig uavhengighet, var det avgjørende at hun kunne leve under trygge og følelsesmessig stabile forhold, slik det hadde vært i fosterhjemmet. Videre var det på dette kritiske stadiet av oppveksten en reell fare for at klageren ikke ville være i stand til å ta seg av barnets reaksjoner på skifte av omgivelser på en tilfredsstillende måte (se punkt 27 ovenfor).
73. I lys av det ovenstående finner Domstolen det godtgjort at vedtaket om omsorgsovertakelse for klagerens datter S og opprettholdelsen av omsorgsvedtaket det er tale om, var basert på grunnlag som ikke bare var relevante, men også tilstrekkelige når det gjelder artikkel 8 nr. 2. Tiltakene var støttet på omhyggelige og detaljerte vurderinger av sakkyndige oppnevnt av helse- og sosialstyret og byretten. Da klarleggelse av faktum i første rekke er en sak for de nasjonale myndigheter, vil ikke Domstolen sette sin vurdering opp mot de bevis fra sakkyndige som hver part har fremlagt (se punkt 64 ovenfor). Den finner at ved å treffe de ovennevnte omsorgstiltakene handlet de nasjonale myndigheter innenfor det skjønnsmessige spillerom de har i slike saker. Tiltakene representerer derfor ikke noen overtredelse av artikkel 8.
- ii) *Fratakelsen av foreldreansvaret og retten til samvær med barnet*
74. Etter klagerens og Kommisjonens mening bør overtagelse av omsorg i prinsippet være et foreløpig tiltak som skal oppheves så snart omstendighetene tillater det. Fratakelsen av klagerens foreldreansvar og rett til samvær med barnet er av permanent karakter og kan bare anses «nødvendig» slik det kreves etter artikkel 8 nr. 2 hvis det foreligger særlig sterke grunner. Klagerens helse-tilstand var imidlertid ikke slik at hun ville være varig ute av stand til å ha omsorgen for datteren. Argumentet om at klageren kunne forstyrre det rolige og stabile fosterhjemmiljøet kunne ikke være avgjørende da ordninger med samvær kunne ha blitt iverksatt utenfor fosterhjemmet. I betraktning av bedringen i klagerens situasjon og den ubotelige virkning som fratakelsen av klagerens foreldreansvar og rett til samvær vil ha på hennes glede av familie-liv med datteren, kan tiltakene ikke sies å være berettigede.

75. I tillegg bestrider klageren at fratakelsen av hennes foreldreansvar og retten til samvær var til beste for datteren. Tvert i mot hadde morens kontakt med sitt barn i tiden før barnet ble plassert hos fosterforeldrene vært positiv, og kontakten kunne ha bidradd til en stabil utvikling av barnets identitet hvis den hadde fått fortsette. Klageren understreker videre at tiltakene ikke var basert på til-

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

fredsstillende og gjentatt gjennomgang av de spesielle omstendighetene i hennes sak, men på et generelt og rådende syn om at adopsjon byr på bedre utsikter for barnets velferd enn langtids fosterhjemsopphold. Da tiltakene først og fremst var truffet for å lette adopsjon, har de sterkt og varig skadet klagerens interesser ved å frata henne alle utsikter til å bli gjenforent med sin datter.

76. Staten hevder at i saker som den foreliggende må man under den prøving av nødvendigheten som skal foretas etter konvensjonens artikkel 8 nr. 2, istedenfor å forsøke å finne frem til en «rimelig balanse» mellom den biologiske forelders og barnets interesser, legge altoverveiende vekt på hva som er best for barnet, et prinsipp som er roffestet ikke bare i lovgivningen i medlemsstatene i Europarådet, men også i denne organisasjons egne retningslinjer (se Europarådet: Ministerrådets resolusjon (77) 33 om plassering av barn, vedtatt 3. november 1977, Den 16. konferanse av europeiske justisministre, Lisboa, 21.-22. juni 1988, Konklusjoner og resolusjoner på konferansen, sidene 5-6). I denne sammenheng viser staten også til fortalen til Den europeiske konvensjon om barns rettigheter av 1996 og til artikkel 3, artikkel 9 nr. 1 og 3 og artikkel 21 i De forente nasjoners konvensjon om barnets rettigheter av 1989. Under enhver omstendighet, hevder staten, kan ikke konvensjonens artikkel 8 tolkes slik at den beskytter familieliv til skade for barnets helse og utvikling.

77. I den foreliggende sak, hevder den, viste alle de ovennevnte grunnene for omsorgsovertakelsen og for opprettholdelsen av omsorgsvedtaket at det var nødvendig med varig plassering av barnet i et fosterhjem. Det er sterke vitenskapelige bevis for at det er mer sannsynlig at plassering vil være vellykket hvis barnet blir adoptert av fosterforeldrene.

Å gjenforene klageren med sin datter ville ha krevet grundige forberedelser som ville forutsette godt samarbeid mellom alle berørte parter. Klageren har imidlertid vist en ytterst fiendtlig holdning til barnevernsmyndighetene i Bergen og har aktivt lagt hindringer i veien for deres iverksettelse av omsorgsvedtaket når det gjaldt sønnen ved å forsøke å ta ham med seg til Oslo. De kompetente myndigheter fant derfor at det var fare for at hun kunne forstyrre datterens utvikling i fosterhjemmet og forsøke å bortføre henne hvis hun fikk rett til samvær. Under disse omstendigheter må vedkommende myndigheter, når det tas hensyn til det spillerom for skjønn de har, ha vært berettiget til å anse det nødvendig for å ivareta barnets tarv å frata klageren hennes foreldreansvar og rett til samvær.

78. Domstolen finner at overtakelsen av omsorgen for et barn normalt bør anses som et foreløpig tiltak som skal oppheves så snart omstendighetene tillater det, og at ethvert iverksettelsestiltak når det gjelder midlertidig omsorg bør være i samsvar med det endelige mål å forene den biologiske forelder og barnet (se særlig den ovennevnte Olssondommen (nr. 1), side 36, pkt. 81). I denne forbindelse må det finnes en rimelig balanse mellom barnets interesse i å forbli i offentlig omsorg og forelderens interesse i å bli gjenforent med barnet (se for eksempel den ovennevnte Olssondommen (nr. 2), side 35-36, pkt. 90,

Velferdsrett III

og den ovennevnte Hokkanendommen, side 20, pkt. 55). Ved denne avveiningen vil Domstolen legge spesiell vekt på hva som er best for barnet, noe som, avhengig av art og alvor, kan gjøre at forelderens interesser må settes til side. Forelderen kan, som hevdet av staten, i særdeleshet ikke være berettiget etter konvensjonens artikkel 8 til at det treffes tiltak som ville skade barnets helse og utvikling.

I denne sak har klageren blitt fratatt sitt foreldreansvar og sin rett til samvær i forbindelse med varig plassering av datteren i fosterhjem med sikte på adopsjon av fosterforeldrene (se punktene 17 og 22 ovenfor). Disse tiltakene var spesielt vidtrekkende i det de fratok klageren sitt familieliv med barnet og de var ikke i samsvar med målet om å gjenforene dem. Slike tiltak bør bare anvendes i ekstraordinære tilfeller («exceptional circumstances») og kan bare rettfærdiggjøres hvis de er motivert av et dominerende hensyn til barnets beste («overriding requirement to the child's best interests») (se generelt den ovennevnte Margareta og Roger Andersson-dommen, side 31, punkt 95).

79. Spørsmålet om hvorvidt fratakelsen av klagerens foreldreansvar og rett til samvær var berettiget må vurderes på bakgrunn av omstendighetene som forelå på det tidspunkt da vedtakene ble truffet og ikke i etterpåkløkskapens lys. Spørsmålet må videre vurderes i lys av grunnene nevnt i punkt 71 til 73 ovenfor til overtakelsen av omsorgen for datteren og opprettholdelsen av omsorgsvedtaket.
80. Det er også relevant at det var i barnets interesse å sikre at prosessen med å etablere bånd til fosterforeldrene ikke ble avbrutt. Som allerede nevnt var piken, som var tatt under offentlig omsorg like etter fødselen og allerede hadde tilbrakt et halvt år med midlertidige omsorgspersoner før hun ble anbragt i et langtids fosterhjem, på et stadium av sin utvikling da det var avgjørende at hun levde under trygge og følelsesmessig stabile forhold. Domstolen ser ingen grunn til å betvile at omsorgen i fosterhjemmet hadde bedre utsikter til å lykkes hvis plasseringen ble gjort med sikte på adopsjon (se punktene 17 og 27 ovenfor). Det må videre tas hensyn til at barnevernsmyndighetene fant at klageren ikke var «spesielt motivert til å ta imot behandling» (se punkt 17 ovenfor) og til og med fryktet at hun kunne ta datteren bort; hun hadde for eksempel ved en anledning forsøkt å forsvinne med sin sønn og ved en annen anledning hadde hun unnlatt å underrette myndighetene om at han hadde rømt fra barnehjemmet for å være hos henne (se punkt 16 ovenfor).
81. Etter Domstolens mening er de ovennevnte hensynene alle relevante når det gjelder spørsmålet om nødvendighet etter nr. 2 i artikkel 8. Det gjenstår å undersøke om de også var tilstrekkelige til å begrunne helse- og sosialstyrets vedtak av 3. mai 1990 om å bryte kontakten mellom moren og barnet (se punktene 17 og 22 ovenfor).

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

82. Først må det bemerkes at klageren i tidsrommet mellom datterens fødsel den 7. desember 1989 og helse- og sosialstyrets vedtak av 3. mai 1990 hadde hatt samvær med barnet to ganger i uken på en måte som ikke synes å ha vært kritisert (se punkt 16 ovenfor).

83. For det annet var, som angitt i helse- og sosialstyrets vedtak av 3. mai 1990, klagerens livsstil da allerede endret noe til det bedre (se punkt 17 ovenfor).

Det var snarere vanskelighetene man hadde opplevd ved iverksettelsen av omsorgsvedtaket vedrørende hennes sønn som ga grunnlaget for myndighetenes syn om at klageren antagelig ikke ville samarbeide og at det var fare for at hun ville virke forstyrrende på omsorgen for datteren hvis hun ble gitt adgang til fosterhjemmet (se punktene 16 og 17 ovenfor).

Det kan imidlertid ikke sies at disse vanskelighetene og denne faren var av en slik art og grad at de fritok myndighetene fullstendig fra deres alminnelige forpliktelse etter konvensjonens artikkel 8 til å ta skritt med sikte på gjenforening hvis moren skulle bli i stand til å gi sin datter en tilfredsstillende oppvekst.

84. Mot denne bakgrunn finner Domstolen ikke at vedtaket av 3. mai 1990, for såvidt det fratok klageren rett til samvær med og foreldreansvar for datteren, var tilstrekkelig begrunnet i henhold til artikkel 8 nr. 2, idet det ikke er godtgjort at tiltaket samsvarte med et dominerende hensyn til barnets beste («overriding requirement in the child's best interests»).

Domstolen konkluderer derfor med at de nasjonale myndigheter overskred sitt spillerom for skjønn og at klagerens rettigheter etter konvensjonens artikkel 8 derved er overtrådt.

I denne forbindelse må det bemerkes at byretten mindre enn ett år etter 3. mai 1990 fant at klagerens ytre betingelser var bedret i den grad at hun ville ha vært i stand til å gi sin datter en tilfredsstillende oppvekst. Et viktig hensyn for byretten da den avslø å oppheve omsorgsoverføringen var mangelen på kontakt mellom klageren og hennes datter i påvente av sakens behandling, et forhold som var en direkte følge av vedtaket av 3. mai 1990 om å frata klageren retten til samvær (se punkt 27 ovenfor).

85. I betraktning av grunnene som er angitt i punktene 82 til 84 ovenfor, finner Domstolen ikke at klagerens påstand om at saksbehandlingstiden i omsorgssaken var for lang (se punkt 62 ovenfor) kan få betydning i sammenheng med artikkel 8.

II. Påstått overtredelse av konvensjonens artikkel 6 nr. 1

86. Klageren klaget også over varigheten av saksbehandlingen i forhold til konvensjonens artikkel 6 nr. 1, som så langt det er relevant lyder:

«For å få avgjort sine borgerlige rettigheter og plikter...har enhver rett til...offentlig rettergang innen rimelig tid ved ...domstol ...»

Velferdsrett III

87. Staten er uenig med klageren, mens Kommisjonen, som tok hensyn til varigheten av saksbehandlingen i forbindelse med artikkel 8 (se punkt 63 ovenfor), konkluderte med at det ikke oppsto noe problem i forbindelse med artikkel 6.

88. Domstolen bemerker at saksbehandlingen som førte til fratakelsen av foreldreansvaret og retten til samvær tok til for helse- og sosialstyret den 13. desember 1989 og endte da Høyesterett nektet anken fremmet den 19. september 1991 (se punktene 12 og 28 ovenfor). Den varte altså i til sammen ett år og ni måneder.

Domstolen deler klagerens og Kommisjonens oppfatning om at de kompetente nasjonale myndigheter, i lys av det som stod på spill for klageren og den ugjenkallelige og endelige karakter av de tiltak det var tale om, var forpliktet etter artikkel 6 nr. 1 til å handle spesielt raskt for å sikre fremdrift i saksbehandlingen. Den finner imidlertid ikke at de ikke oppfylte sine forpliktelser i dette henseende.

Etter Domstolens mening var de spørsmål som de relevante administrative og rettslige myndigheter skulle avgjøre, av en viss kompleksitet. Saksbehandlingen omfattet en grundig undersøkelse av hensiktsmessigheten av de påklagede omsorgstiltakene av helse- og sosialstyrets leder, helse- og sosialstyret selv, fylkesmannen og byretten og så en kortfattet undersøkelse av Høyesterett da den nektet anken fremmet (se punktene 12, 17, 24, 27 og 28 ovenfor). Tre administrative og to rettslige instanser var altså involvert og det er intet som tyder på, som også Kommisjonen uttalte, at noen av disse enkeltvis unnlot å handle med den hurtighet som var påkrevet under de spesielle omstendighetene. Det synes heller ikke som om varigheten av saksbehandlingen som et hele, hensyn tatt til vanskelighetsgraden i saken, gikk ut over rimelig tid.

89. Domstolen finner følgelig ikke at det foreligger noen overtredelse av konvensjonens artikkel 6 på grunn av varigheten av saksbehandlingen.

III. Påstått overtredelse av konvensjonens artikkel 13

90. Klageren hevdet for Kommisjonen at det forelå overtredelse av konvensjonens artikkel 13, som lyder:

«Enhver, hvis rettigheter og friheter etter konvensjonen er krenket, skal ha adgang til et effektivt rettsmiddel overfor en nasjonal myndighet, uten hensyn til om krenkelsen er begått av personer under utøvelsen av offentlig myndighet.»

91. Dette klagepunktet, som etter Kommisjonens mening ikke foranlediget noen reaksjon uavhengig av hva som gjaldt etter artikkel 8, ble ikke forfulgt av klageren for Domstolen, som ikke finner det nødvendig å undersøke det på eget initiativ.

IV. Anvendelse av konvensjonens artikkel 50

92. Adele Johansen krevde rimelig erstatning etter konvensjonens artikkel 50, som lyder:

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

«Hvis domstolen finner at en avgjørelse eller en forholdsregel som en høy Kontrahe-rende Parts rettslige myndigheter eller annen myndighet har tatt, er helt eller delvis i strid med de forpliktelser som følger av denne Konvensjon, og hvis angjeldende Parts interne rett bare tillater at det gis delvis erstatning for følgene av denne avgjørelse eller forholdsregel, skal domstolen i sin avgjørelse om nødvendig tilkjenne den krenkede part en rimelig erstatning.»

93. Klageren krevde ikke erstatning for skade, men forlangte dekning av omkostninger og utlegg pådradd under saksbehandlingen for Domstolen. Ved brev av 17. juni 1996 erklærte hun at hun frafalt sitt krav etter artikkel 50, da omkostningene og utleggene det var tale om var blitt dekket ved fri rettshjelp gitt av norske myndigheter.

Domsslutning:

1. Domstolen finner enstemmig at vedtaket om overtakelse av omsorgen for klagerens datter og opprettholdelsen av det relevante omsorgsvedtaket ikke innebar overtredelse av konvensjonens artikkel 8.
2. Domstolen finner med åtte stemmer mot én at vedtaket av 3. mai 1990, så langt det fratok klageren hennes rett til samvær og hennes foreldreansvar i forhold til sin datter, innebar et brudd på artikkel 8.
3. Domstolen finner enstemmig at det ikke har funnet sted noe brudd på konvensjonens artikkel 6 nr. 1.
4. Domstolen finner enstemmig at det ikke er nødvendig å undersøke om det foreligger brudd på konvensjonens artikkel 13.
5. Domstolen finner enstemmig at det ikke er nødvendig å tilkjenne erstatning for saksomkostninger og utlegg.

Utstedt på engelsk og fransk og avsagt i åpent rettsmøte i Menneskerettighetsbygningen, Strasbourg, den 7. august 1996.

Herbert PETZOLD
Justissekretær

Rudolf BERNHARDT
Formann

I overensstemmelse med konvensjonens artikkel 51 nr. 2 og rettsreglementet for Domstol B regel 55 § 2 er dommer Morenillas delvis dissenterende votum vedlagt dommen.

H.P.

R.B.

Dommer Morenillas delvis dissenterende votum

1. Jeg er enig med flertallet i at overtakelsen av omsorgen for klagerens datter og opprettholdelsen av omsorgsvedtaket var «nødvendig i et demokratisk samfunn» slik det kreves etter konvensjonens artikkel 8 nr. 2. I motsetning til fler-

Velferdsrett III

tallet finner jeg imidlertid at de norske administrative og juridiske myndigheter var berettiget til å anse det «nødvendig» også å frata klageren hennes foreldreansvar og rett til samvær i forhold til datteren.

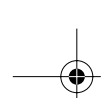
2. Ved bedømmelsen av nødvendigheten av disse tiltakene må Domstolen, som riktig påpekt av flertallet (se punkt 64 i dommen), undersøke om grunnene fremsatt av de nasjonale myndigheter var «relevante og tilstrekkelige» i lys av saken som helhet. Videre må det tas hensyn til det spillerom for skjønn de må gis på dette området, som i tillegg til grunnene nevnt i punkt 64 i dommen, kan være begrunnet i den endrede strukturen i familielivet i mange av Europarådets medlemsstater (se Gomien, Harris og Zwaak, *Law and Practice of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*, Strasbourg 1996, sidene 242, 243).

Jeg deler flertallets syn om at myndighetenes skjønnsutøvelse når de vurderer nødvendigheten av å overta omsorgen for et barn bør være ganske fri, men i motsetning til flertallet ser jeg ingen gyldig grunn til at Domstolen skal foreta en strengere vurdering av restriksjoner på foreldreansvaret og retten til samvær. Etter min mening bør Domstolen også når det gjelder de sistnevnte former for tiltak unngå å spille rollen som ankesdomstol og innskrenke seg til å prøve om klagerens interesser er forsvarlig beskyttet under beslutningsprosessen og om de nasjonale myndigheters begrunnelser med rimelighet kunne fremsettes på basis av det saksforhold de hadde fått klarlagt.

3. I den foreliggende sak kan beslutningsprosessen som førte til vedtakene om å frata klageren hennes foreldreansvar og rett til samvær, som også bemerket av flertallet, ikke kritiseres.

I motsetning til flertallet finner jeg imidlertid at vanskelighetene som barnevernsmyndighetene opplevde med klageren og faren for at hun skulle virke forstyrrende i fosterhjemmiljøet var av slik art at de ble fritatt for sin vanlige plikt etter artikkel 8 til å ta skritt med sikte på gjenforening av henne og datteren. Under de alvorlige omstendigheter som forelå i vår sak, der barnets liv, helse og utvikling stod i fare, må samfunnet være i stand til å gripe inn ved å treffe nødvendige tiltak for å beskytte barnets interesser, selv om det kan ha den endelige virkning ugjenkallelig å bryte de naturlige bånd mellom moren og datteren. Barnets beste interesser er avgjørende ikke bare etter den relevante internretten (se punktene 30-40 i dommen), men også etter konvensjonens artikkel 8 (se for eksempel dommen i saken Keegan mot Storbritannia av 26. mai 1994, serie A nr. 290, sidene 20-21, punkt 55, og dommen i saken Olsson mot Sverige (nr. 2) av 27. november 1992, serie A nr. 250, sidene 35-36, punkt 90), som bør fortolkes i lys av resolusjon (77) 33 om plassering av barn, vedtatt av Europarådets ministerråd den 3. november 1977.

Selv om jeg er klar over de alvorlige følgene av tiltakene for klagerens familieliv, finner jeg at myndighetene etter omstendighetene, under hensyntagen til deres spillerom for skjønn, var berettiget til å mene at det var nødvendig å frata klageren hennes foreldreansvar og rett til samvær i sammenheng med en

Dom av 7. august 1996 i saken Johansen mot Norge

varig plassering av barnet i fosterhjem med henblikk på adopsjon. Etter min mening har flertallet når det er kommet til den motsatte konklusjon, basert seg på resonneringer (se punktene 82-84 i dommen) som representerer en overprøving av bevisene som helse- og sosialstyret (se punkt 17) og fylkesmannen (se punkt 22) la til grunn.

4. Av disse grunner kan jeg ikke følge flertallet når det finner at de nasjonale myndigheter, ved å frata klageren hennes foreldreansvar og rett til samvær, «overskred sitt spillerom for skjønn og at klagerens rettigheter etter konvensjonens artikkel 8 derved var overtrådt».

Studiespørsmål:

1. Hvordan bringes en forvaltningsavgjørelse inn for Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg (se nærmere Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 1950 (EMK) artikkel 34 flg.)?
2. Johansen hadde påklaget flere vedtak som ble fattet av barnevernmyndighetene med hjemmel i barnevernloven av 1953. Finn hvilke anførsler om brudd på materielle og prosessuelle rettigheter etter EMK som ble vurdert av Domstolen i Strasbourg, og klargjør hvilket vedtak som ble funnet i strid med EMK.
3. Hvilken artikkel i EMK var overtrådt? Er det rimelig ut fra ordlyden i denne artikkelen å anse denne som relevant i barnevernsaker? Synes artikkelen å ivareta barnets eller foreldrenes interesser?
4. I Domstolens votum punkt 34 er det fastslått at det ikke var klar hjemmel i barnevernloven av 1953 til å begrense morens samvær med et barn under omsorg, men at dette ble innfortolket. Hva er den rettslige situasjonen etter barnevernloven av 1992?
5. «Barnets beste» er et overordnet hensyn etter barnevernloven av 1992. Hvordan ser det ut til at dette hensynet blir ivaretatt av Domstolen i Strasbourg (se særlig domsvotumet nr. 76 til 84).
6. Hva går dommer Morenillas dissenterende votum ut på? Er du i hovedsak enig med flertallets vurderinger eller med den dissenterende dommeren?

